

María D. Dapía

Investigació dels perfils professionals d'educació social. El TFG, una oportunitat per a la recerca aplicada

Recepció: febrer 2016 / Publicació: abril 2016

Resum

Els últims anys s'han caracteritzat per avenços importants en la professionalització de l'educació social, que han suposat un increment gradual del reconeixement i la contractació de llocs de treball específics. Tot i això, una de les majors inquietuds de l'educació social és la seva professionalització. Aquesta realitat ens ha portat a iniciar una línia d'investigació que es desenvolupa en els TFG (Treball Fi de Grau) de la titulació universitària de Grau en Educació Social de la Universitat de Vigo, el disseny del qual es descriu en aquest article.

Paraules clau

Professionalització, Educació social, TFG, Formació, Investigació

Investigación de los perfiles profesionales de educación social. El TFG, una oportunidad para la investigación aplicada

Los últimos años han venido caracterizados por importantes avances en la profesionalización de la educación social, que han supuesto un incremento paulatino del reconocimiento y contratación de puestos específicos. A pesar de ello, una de las mayores inquietudes de la educación social es su profesionalización. Esta realidad nos ha llevado a iniciar una línea de investigación que se viene desarrollando en los TFG (Trabajo Fin de Grado) de la titulación universitaria de Grado en Educación Social de la Universidad de Vigo, cuyo diseño se describe en este artículo.

Palabras clave

Profesionalización, Educación social, TFG, Formación, Investigación

Study of Professional Profiles in Social Education. The Final Degree Project, an opportunity for applied research

The last few years have been characterized by significant progress in the professionalization of social education, which have resulted in a gradual increase in recognition and in recruitment to fill specific posts. At the same time, the issue of professionalization is one of the major concerns of social education. This state of affairs has led us to start work on a line of research that is developed in the Final Project of the degree in Social Education at the University of Vigo, the design of which is described in this article.

Keywords

Professionalization, social education, Final Degree Project, Training, Research

Com citar aquest article:

Dapía Conde, María D. (2016). "Investigació dels perfils professionals d'educació social. El TFG, una oportunitat per a la recerca aplicada". *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 62, p. 88-101

ISSN 2339-6954

▲ La recerca en la titulació universitària d'Educació Social

La titulació d'Educació Social s'inclou en l'oferta universitària a partir dels anys noranta. El Reial Decret 1420/1991 estableix el títol universitari oficial de diplomat en Educació així com les directrius pròpies dels plans d'estudi que en permeten l'obtenció. Destacaríem dos aspectes d'aquest RD; d'una banda, en aquesta regulació s'opta per una formació de cicle curt, primer cicle, amb una durada de tres anys (diplomatura) i, d'altra banda, en la relació de matèries troncales d'obligatòria inclusió en tots els plans d'estudi, no se n'incorpora cap relativa a la formació en investigació dels titulats/des en Educació Social. Aquesta situació fa preveure una escassa formació investigadora i no facilita una projecció investigadora dels titulats. La nostra universitat (Universitat de Vigo), conscient de la importància d'aquest tipus de formació, inclou una matèria de caràcter obligatori, de vuit crèdits, sota la denominació Metodologia d'investigació en Educació Social (Resolució de 7 de novembre de 1994).

L'adaptació dels sistemes universitaris exigida pel procés de construcció de l'Espai Europeu d'Educació Superior, iniciat el 1999 amb la Declaració de Bolonya, ha originat modificacions en l'estructura dels títols universitaris. El Reial Decret 55/2005, de 21 de gener, estableix en l'article 6 que “els ensenyaments universitaris que condueixen a l'obtenció de títols de caràcter oficial i vàlidesa en tot el territori nacional comprendran estudis de Grau i de Postgrau”. Per tant, aquesta renovació implica que el títol d'Educació Social actualment s'ha orientat a l'obtenció de grau, abandonant la condició de diplomatura i, en conseqüència, fa suposar una major formació investigadora. En un treball anterior (Dapia i Fernández, 2012) hem analitzat quina formació investigadora reben els graduats en Educació Social de les tres universitats gallegues, a partir de la valoració dels plans d'estudi. Per a això, hem efectuat una anàlisi de contingut de les competències i les matèries buscant-ne la relació amb la formació en investigació social. Algunes de les conclusions d'aquest estudi són les següents:

- En relació amb les competències, vam iniciar l'anàlisi amb dos documents consultats per les universitats per a l'elaboració de les memòries de grau. En primer lloc, el *Catálogo de Funciones y Competencias del educador y la educadora social* (ASEDES, 2007) incorpora entre les seves funcions: “coneixement, anàlisi i investigació dels contextos socials i educatius” (pàg. 41). Continuem amb la revisió de competències relacionades amb la investigació que figuren al Llibre Blanc *Títol de Grau en Pedagogia i Educació Social* (ANECA, 2005). De les 26 competències específiques, només la número 26 al·ludeix directament a la formació en recerca dels graduats en Educació Social: “Dissenyar i dur a terme projectes d'iniciació a la recerca sobre el medi social i institucional on es realitza la intervenció” (pàg. 202).

La recerca en educació social, per la seva pròpia naturalesa, hauria d'orientar-se a la resolució de problemes amb finalitats pràctiques

- En les Memòries de Grau en Educació Social de les universitats gallegues, les competències estrictament referides a la recerca són presents en les tres universitats, amb caràcter testimonial (una o dos com a màxim). Tot i que no hi ha uniformitat en la definició de les mateixes, aquestes competències se centren, d'una banda, en l'aplicació de metodologies de recerca en els diferents àmbits de l'educació social i, d'altra banda, en la capacitat per elaborar i interpretar informes. La tendència marcada sembla direccionar-se a les indicacions de la professora Pérez Serrano (1997) quan assenyala que la recerca en educació social, per la seva pròpia naturalesa, hauria d'orientar-se a la resolució de problemes amb finalitats pràctiques.
- En relació amb les matèries específicament adreçades a la formació investigadora hem constatat que, en els plans d'estudi de les tres universitats, hi ha una assignatura genèrica de metodologia d'investigació, amb matisos diferents en la seva denominació/caràcter (com a formació bàsica o com a obligatòria) que s'imparteix en el primer curs del grau, acompanyada d'una altra matèria, llevat de la Universitat de Santiago, que inclou dues matèries més. En conseqüència, el pes percentual que representa la formació investigadora en les universitats gallegues no supera el 10% en cap cas.

En aquest mateix treball apuntàvem que a més d'aquestes matèries específicament orientades a la formació en recerca, calia tenir en compte que en les guies docents d'altres assignatures que componen els plans d'estudi s'introdueix la investigació en educació social en els continguts com a bloc temàtic o com a tema específic. Així mateix, s'apuntava que el Treball Final de Grau (en endavant TFG), podria ser també una valuosa oportunitat per incrementar la formació en recerca.

El Reial Decret 1393/2007, de 29 d'octubre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials (modificat pel RD 861/2010, de 2 de juliol), assenyala en el seu article 12 que aquests ensenyaments conclouran amb l'elaboració i defensa d'un treball final de grau (apartat 12.3), que s'ha de realitzar en la fase final del pla d'estudis i ha d'estar orientat a l'avaluació de competències associades al títol (apartat 12.7). En conseqüència, es tracta d'una matèria obligatòria que han de cursar els estudiants, consistent en l'elaboració autònoma (però guiada) d'un treball original, personal, vinculat al títol i en el qual han de demostrar les competències adquirides, per això aquest caràcter finalista. També s'indica que a més de l'elaboració hi ha d'haver una defensa del treball realitzat i el nombre de crèdits assignat a aquesta matèria variarà entre 6 i 30, depenent del pla d'estudis de cada universitat. A l'Annex I del RD 1393, article 8.2 es recull que els treballs finals de grau poden ser considerats un dels procediments de la universitat per valorar el progrés i els resultats d'aprenentatge dels estudiants.

El treball final de grau (Rekalde, 2011) és un una oportunitat perquè l'alumnat al final dels seus estudis demostrï la seva capacitat professional, com a resultat d'un procés continu d'adquisició de competències, que han d'estar correctament establertes i integrades al llarg de tot el disseny curricular.

Meneses, Pacheco, Diz i Blanco, 2012 destaquen alguns aspectes a tenir en compte en l'elaboració dels TFG: a) component important de treball autònom de l'alumnat; b) necessitat que l'alumnat tingui capacitat de triar el tema a presentar, sense que vinguin marcats exclusivament pels interessos dels docents, i, c) seria important que els treballs estiguessin connectats amb la realitat professional per a la qual habilita una professió.

El treball final de grau en Educació Social (Universitat de Vigo): inici de la recerca professional

El grau en Educació Social està configurat en 240 crèdits ECTS, distribuïts en quatre cursos acadèmics, 60 crèdits per curs. En la seva formació s'inclouen matèries de formació bàsica, obligatòria i optativa; a més introdueix pràctiques externes i un TFG.

La Resolució de 15 d'octubre de 2010, per la qual es publica el pla d'estudis de Graduat en Educació Social de la Universitat de Vigo, inclou una matèria, TFG amb caràcter obligatori, a la qual li assigna 12 crèdits ECTS. A la guia docent que desenvolupa aquesta matèria s'incorporen, entre d'altres, dues competències directament vinculades amb la recerca en educació social: a) Conèixer, analitzar i investigar els contextos socials i educatius i b) Manejar amb criteri mètodes i estratègies d'investigació quantitatives i qualitatives, i aplicar-les a les realitats socioeducatives. D'altres poden tenir una vinculació indirecta: capacitat d'anàlisi i síntesi, gestió de la informació, capacitat crítica i autocrítica, compromís amb la identitat, desenvolupament i ètica professional, orientació a la qualitat, etc.

El Reglament de la Universitat de Vigo estableix que el treball final de grau és un treball personal i original tant en el títol com en els continguts que cada estudiant realitzarà de manera autònoma sota tutorització docent, ha de permetre mostrar de forma integrada l'adquisició dels continguts formatius i les competències associades al títol. La tutorització consistirà en supervisar i orientar el/la estudiant en la temàtica, metodologia, elaboració, presentació i qualsevol altre aspecte acadèmic relatiu al treball final de grau; així com facilitar-ne la gestió, dinamitzar i facilitar tot el procés, fins i tot la presentació i la defensa del mateix.

Considerem que una formació investigadora que vinculi i ajudi en la millora professional hauria de tenir un major espai en la formació de grau

A l'empara de la Normativa del Treball Final De Grau de la Facultat de Ciències de l'Educació (aprovada en Junta de Centre del 8 de maig de 2012) i del Reglament de la Universitat de Vigo del TFG, la Facultat de Ciències de l'Educació d'Ourense, a la qual està adscrita la titulació de Grau en Educació Social, elabora una *Guía didáctica del Trabajo Fin de Grado*, d'obligat compliment per a totes les titulacions, que inclou orientacions i procediments. Al primer apartat s'hi indica la tipologia i s'hi fa constar que l'alumnat pot triar entre tres possibilitats per enfocar i estructurar el TFG: una opció professionalitzadora; una opció d'investigació empírica; i una opció d'investigació teòrica. Per tant, es pot apreciar el pes atorgat a la investigació en aquesta matèria i per la qual estem apostant. Si bé l'estructura de l'Espai Europeu d'Educació Superior deixa fonamentalment per a l'etapa de postgrau la formació investigadora, són molts els titulats en Educació Social que no arriben a aquesta etapa; considerem que una formació investigadora que vinculi i ajudi en la millora professional hauria de tenir un major espai en la formació de grau, per evitar que "les destreses investigadores dels treballadors futurs resultin insuficients si els estudis de grau es converteixen en els de major nivell que cursen els estudiants universitaris" (Reichert i Tauch, 2005, pàg. 49).

Segons l'esmentada normativa, l'opció professionalitzadora ve definida per desenvolupar una proposta d'actuació educativa, o socioeducativa o social en un context específic, a partir de l'estudi diagnòstic d'aquesta realitat. Aquesta modalitat ha d'incloure el disseny i/o implementació i avaluació d'un projecte en un ambient professional o el desenvolupament i avaluació d'un projecte existent. L'opció investigadora es caracteritza per una proposta d'investigació sobre un camp concret. Respon a una iniciativa que inclou un marc teòric, una hipòtesi i/o objectius de recerca, amb una part empírica amb els seus resultats, discussió i conclusions. Aquesta modalitat hauria d'incloure metodologies i tècniques bàsiques d'investigació (tipologia d'investigació, selecció i ús d'instruments/eines per capturar informació, així com l'anàlisi i interpretació de les dades). I, finalment, l'opció d'investigació teòrica consisteix en l'aprofundiment sobre un concepte teòric específic o una temàtica d'interès per al títol. És una anàlisi teòrica, comparativa o crítica, com a base per a discussió o presentació sobre un tema en profunditat. Aquesta opció ha d'incloure una àmplia revisió bibliogràfica sobre el tema d'estudi i un debat en relació amb els referents teòrics explícits i coneixements disponibles.

En aquest context, i en el marc de la modalitat investigadora, com a tutora des de fa anys dels TFG d'Educació Social, he iniciat una línia de recerca aplicada, orientada a la pràctica i vinculada a les preocupacions dels gairebé graduats en Educació Social que s'identificaria amb la professionalització dels educadors socials en diferents àmbits de actuació.

Investigant els perfils professionals de l'educació social

No és fàcil delimitar específicament el camp i els espais professionals que són propis de l'educació social. L'educador social és una figura professional sorgit de diverses pràctiques i identitats professionals (Julià, 2011); tres trajectòries diferenciades s'alberguen sota el paraigua de l'educació social: educació especialitzada, educació de persones adultes i animació sociocultural. La delimitació dels camps d'intervenció òbviament ha facilitat un acostament a la pràctica professional de l'educació social; no obstant això, l'educació social es configura més a partir de la nova realitat social i de les necessitats que intenta satisfer de la pràctica educativa, que del que separadament poguessin fer cadascun dels àmbits (Sáez, 2007). Per això coincidim amb Sánchez (2012) quan afirma que l'educació social com a tal, és a dir, com a professió, ni tan sols disposa de dues dècades de recorregut històric; considerant-la una professió novella i per tant essent novell també el seu procés de professionalització. Úcar l'any 1999 apuntava que l'educació social es trobava a "l'adolescència de la professió" i que hauria de "seguir un llarg camí en el qual caldrà definir i redefinir contínuament la justificació; l'objecte; els diferents perfils professionals; els subjectes d'acció; els àmbits d'intervenció; i, finalment, les pròpies funcions de la professió d'educador social" (pàg. 302). Després de més de quinze anys seguim la ruta marcada per Úcar i mantenint la preocupació per definir la professió i la continuïtat de l'anàlisi científica dels perfils professionals.

És evident que en les últimes dècades hem assistit a una evolució de la professió de l'educació social (Amador, Esteve, Cárdenas i Terrón, 2014), i són diverses les manifestacions en aquesta direcció. En primer lloc, la formació, "la professionalització dels professionals de l'educació social està relacionada amb la formació" (Sáez i Campillo, 2013). No arriba amb l'aprovació del títol, però inqüestionablement ha estat un gran avenç; la formació es troba totalment vinculada a la progressiva institucionalització de la professió. En segon lloc, l'increment de la investigació en educació social i, en particular, d'investigació sobre la professionalització dels educadors socials. Una investigació que requereix el concurs de teòrics, acadèmics i pràctics, professionals per donar resposta a les necessitats sorgides i millorar les accions (Ortega, Caride i Ucar, 2013). En tercer lloc, el desenvolupament d'associacions professionals (associacions, col·legis, federacions), que elaboren documents professionalitzadors, amb una clara contribució per a la construcció de la professió: definició d'educació social, codi deontològic i catàleg de funcions i competències (ASEDES, 2007). Els anys vuitanta, van sorgir les primeres organitzacions i associacions d'educació social en diferents comunitats autòniques, i es van transformar a partir dels noranta en col·legis professionals; el primer, a Catalunya l'any 1996, seguit de Galícia el 2000 (Chamseddine, 2013).

Una investigació que requereix el concurs de teòrics, acadèmics i pràctics, professionals per donar resposta a les necessitats sorgides i millorar les accions

Davant d'aquest panorama, la motivació per a l'elecció de la línia d'investigació "Perfils professionals dels educadors/es socials" dels TFG, que estic dirigint, es fonamenta en diversos aspectes rellevants: a) la necessitat de seguir definint i perfilant amb més precisió la professió d'educació social, ja que com apuntava Romans, Petrus i Trilla (2000), les dificultats d'especificar el perfil professional dels educadors socials es clarifiquen definint funcions i competències d'aquests professionals a través de la difusió d'estudis sobre el tema. Un dels set reptes de l'educació social que facilitarà reinventar la professió i un desafiament per a l'ocupabilitat és donar sentit i identitat a l'educador social des de la reflexió de la professió (Forés i Novella, 2013); b) "construir ponts entre la universitat i els professionals de l'educació social" (Arandia i d'altres, 2012, pàg. 505), plantejant investigacions oportunes des de la pràctica professional; c) pel fet de ser un tema de màxim interès per als estudiants, en connectar directament amb les seves preocupacions i ocupacions professionals, ja que els acosta als patrons que defineixen la inserció laboral dels professionals de l'educació social, en l'entorn més proper i en un àmbit d'actuació concret.

La línia de recerca general, en funció dels interessos dels estudiants, es concreta, d'una banda, en un dels àmbits professionals de l'educació social i, d'altra banda, en un àmbit geogràfic pròxim (provincial i/o autonòmic). Fins a avui, s'ha dut a terme l'estudi del perfil professional dels educadors socials en centres residencials de persones grans, en centres de discapacitat, en centres de menors, en mancomunitats i en iniciatives d'animació sociocultural. Tot seguit passarem a descriure els diferents apartats comuns del procés d'investigació.

Objectius

L'objectiu general d'aquesta investigació és descriure el perfil dels i de les professionals de l'educació social en un àmbit professional d'intervenció i geogràfic triat. Més concretament, es defineixen els següents objectius específics:

- Identificar el grau d'inserció laboral dels educadors/es socials en aquest àmbit professional i àrea geogràfica.
- Descriure les característiques sòcio-acadèmiques dels professionals de l'educació social.
- Determinar el perfil de les institucions (tipologia, sector...) en què treballen, així com de les persones usuàries.
- Conèixer les condicions laborals (tipus de contracte, antiguitat, salari...) dels educadors/es socials en els seus llocs de treball.
- Aproximar-se a la pràctica professional desenvolupada (funcions, activitats...).

- Analitzar dificultats, necessitats, propostes de millora, així com valoració de la seva experiència professional.

Metodologia

Participants

En primer lloc, s'identifiquen totes les institucions/iniciatives de l'àmbit professional seleccionat en l'àmbit geogràfic específic. El segon pas és identificar, d'aquest llistat, en quines institucions estan presents els educadors socials. El nombre de participants variarà depenent del nombre d'educadors identificats; no es realitza cap mostratge, es pretén arribar a la totalitat dels mateixos.

Instruments de recollida de dades

En la primera fase, per identificar la presència d'educadors/es socials s'ha elaborat una fitxa breu que s'administra telefònicament; l'únic objectiu que es persegueix és conèixer si l'entitat compta amb la presència o no dels educadors/es socials com a part de l'equip professional. L'esmentada fitxa inclou: nom de l'entitat, adreça, telèfon, tipologia, tipus de professionals amb què treballa i observacions.

Per a la segona fase, l'instrument de recollida de dades seleccionat per a descriure el perfil professional dels educadors/es socials és una entrevista semiestructurada dissenyada *ad hoc*, amb un total de 33 preguntes. L'entrevista està estructurada en subapartats que corresponen als objectius específics de la recerca; comptar amb unes preguntes prefixades per a tots els i les participants evita la dispersió de la informació recollida i facilita l'anàlisi de les respostes obtingudes.

Els subapartats que contempla són:

- *Dades d'identificació personal i formativa*, que inclou les dades de sexe, edat, estudis realitzats, any de finalització, formació complementària, etc.
- *Perfil institucional*, que classifica segons el sector i tipologia a la qual pertanyen les entitats entrevistades.
- *Perfil de les persones usuàries*, referit a característiques i perfil de les mateixes, requisits d'accés, etc.

- *Perfil professional dels educadors/es socials*, relatiu a la categoria professional, via d'accés i antiguitat en el lloc de treball, jornada laboral, horari, salari percebut, etc.
- *Pràctica professional*, està vinculat a preguntes sobre l'àmbit, funcions, habilitats, activitats, espais d'actuació, etc.
- *Dificultats, necessitats, propostes de millora i valoració*, on es desenvolupa la feina pròpiament dita.

L'entrevista emprada és majoritàriament de tipus qualitatiu, també coneguda com a entrevista en profunditat, i manté tant una estructura tancada com oberta: hi ha algunes preguntes tancades en què es donen les opcions de resposta (fonamentalment les d'identificació), i la majoria són preguntes obertes on l'entrevistat/da pot fer ús lliure de la seva expressió a l'hora de donar la resposta.

Procediment

En un primer moment, com hem indicat, es realitza un contacte telefònic amb la institució per donar resposta a la fitxa d'identificació dels educadors i seguidament es contacta de nou directament amb els educadors socials per via telefònica. Mitjançant aquesta crida es vol sol·licitar la seva col·laboració, explicar-li en què consisteix la recerca i concertar-hi una cita per poder-lo entrevistar. El dia indicat, segons la seva disponibilitat, es va al lloc de treball, se sol·licita l'autorització per a gravar l'entrevista per a la seva posterior transcripció literal i anàlisi, i es realitza l'entrevista.

Disseny de la recerca

La recerca s'emmarca en un estudi qualitatiu; busca descriure i comprendre una realitat des del punt de vista del i de la professional social, és a dir, s'orienta a la comprensió del fenomen social des de la perspectiva dels participants, per tal d'extreure'n significats en relació amb els objectius de la recerca. Martínez (2006, p. 128) defineix la recerca qualitativa com aquella que “tracta d'identificar la naturalesa profunda de les realitats, la seva estructura dinàmica, la que dóna raó plena del seu comportament i les seves manifestacions”. Per a Herrera (2008, p. 4) és “una categoria de dissenys de recerca que extreuen descripcions a partir d'observacions que adopten la forma d'entrevistes, narracions, notes de camp, enregistraments d'àudio i vídeo, registres escrits de tota mena”. Per tant, la finalitat de la recerca qualitativa és descriure i comprendre des d'un enfocament holístic, múltiple, no fragmentat, essent les entrevistes, estudis de cas, observacions, etc., les tècniques de recollida de dades que millor responen a les finalitats d'aquest tipus de recerca. Compartim amb Sánchez (2012) la idea que aquest tipus de recerca és aconsellable per a estudiar relacions complexes, a causa de les

múltiples característiques de complexitat i transformació social a què ens enfrontem a l'hora d'investigar socialment.

Anàlisi de dades

Una vegada disposem de tota la informació (entrevistes), es procedeix a la codificació i anàlisi de les dades tenint en compte en tot moment els objectius de l'estudi. El sentit de l'anàlisi de les dades en la recerca qualitativa consisteix a reduir, categoritzar, sintetitzar i comparar la informació per tal d'obtenir una visió el més completa possible de la realitat objecte d'estudi (González i Cano, 2010). La informació recollida és molt àmplia, per la qual cosa l'anàlisi es fa per mitjà de paraules, basant-nos en el discurs, en el contingut literal. En l'anàlisi de les preguntes obertes se segueix un procés inductiu, buscant establir categories a partir de les dades primàries. És a dir, s'intenten establir codificacions agrupant informació de les respostes donades. Després de successives lectures es passa d'una multiplicitat de categories primàries a un menor nombre de categories secundàries tot agrupant les primàries. Pel que fa a les qüestions tancades, l'anàlisi s'ha centrat en l'estudi mitjançant percentatges i/o freqüències de les categories establertes prèviament en cadascuna de les preguntes.

A mode de conclusió

Destacarem deu conclusions d'interès que deriven de les recerques de TFG i que ens faciliten continuar avançant en la necessària definició de la professionalització dels educadors socials:

1. Permet conèixer el grau d'inserció laboral dels educadors socials en els diferents àmbits professionals en el context més pròxim. La presència d'aquests professionals varia àmpliament segons el perfil professional, i com a mitjana global se situa al voltant del 40%. S'ha constatat la presència d'altres professionals en àmbits propis de l'educació social; mereixen un esment especial els titulats universitaris en Treball Social, Psicologia o Magisteri i els procedents de cicles formatius d'FP de grau superior: tècnics en animació sociocultural, integració social, etc.
2. El perfil personal i acadèmic ve definit per una professió clarament feminitzada, jove, amb una mitjana d'edat de 30 anys. La primera promoció de la diplomatura va finalitzar la carrera l'any 1997, i la primera promoció de grau, l'any 2013. La totalitat dels educadors socials entrevistats afirma estar en possessió d'algun títol de cursos complementaris a la carrera.

3. El perfil de les institucions que acullen els titulats en educació social és molt variat; tot i que amb matisos per àmbits, predomina el sector privat enfront del públic (potser perquè les administracions públiques han tendit a l'externalització dels serveis i/o prestacions en el sector privat). Respecte a la tipologia de centres s'identifica una gran diversitat: associacions, ONG, centres residencials, centres de dia, centres ocupacionals, ajuntaments, etc.
4. En relació amb les persones ateses als centres, no es pot marcar un perfil; si constatem diversitat de centres, la diversitat és major en les persones ateses: menors (en protecció, en conflicte), persones grans residencials (vàlids i dependents), persones amb diversitat funcional (física, intel·lectual, etc.), etc.
5. Per a definir el perfil professional dels educadors/es socials, ens aturem, en primer lloc, en la denominació del lloc/categoria professional que figura al seu contracte. Concloem que la majoria (no la totalitat) estan contractades com a educadors/es socials. És encoratjador constatar que la professió comença a tenir la consideració professional que mereix, almenys pel que fa a la categoria professional. Així mateix, es destaca que el tipus de contracte majoritari correspon als empleats/des amb contracte estable i a temps complet. Sáez i García (2006) valoren l'ocupació com una variable professionalitzadora de l'educació social i la desocupació, l'atur o l'ocupació de baixa qualitat constitueixen variables desprofesionalitzadores.
6. Quant a les funcions exercides, essent aquestes variades, podem destacar, d'una banda, la planificació, organització, execució i avaluació d'activitats de diversa tipologia; la valoració i seguiment individualitzat; i la gestió de recursos.
7. Realitzen intervencions individuals, grupals i comunitàries; els espais d'actuació també són variats: al centre de treball, al carrer, amb altres entitats; i sovint aquesta tasca professional es desenvolupa en un equip interdisciplinari, tot i que també n'hi ha que actuen independentment.
8. Entre les dificultats expressades en el desenvolupament de la tasca professional destaquen l'escassetat de recursos materials, la càrrega de treball i el salari baix.
9. Finalment, fan una valoració global de la seva professió molt positiva; la consideren una professió gratificant, agraïda i enriquidora. A més se senten ben valorats per l'entitat i per les persones usuàries, i afegeixen com un valor destacable l'autonomia de què gaudeixen en el seu treball.
10. Emfatitzen la figura de l'educador/a social com un professional indispensable, que fa una intervenció directa, i hi atribueixen com a signes

d'identitat i capacitats/habilitats necessàries l'empatia, la paciència, l'escolta activa i les habilitats comunicatives i socials.

No voldria oblidar la percepció dels estudiants en finalitzar el TFG en la línia d'investigació que venim descrivint. Destaquen que la realització del TFG ha millorat la seva comprensió de la trajectòria de l'educació social, la configuració del seu camp i la identitat professional, i que els ha aproximat a la pràctica professional (concretament, en l'àmbit que ha estat objecte de recerca). Emfatitzen que els ha permès aplicar les competències adquirides al llarg de la titulació i, alhora, adquirir-ne de noves. Afirmen que la formació universitària rebuda fins al TFG no els ha facilitat unes bases fermes sobre la realització d'una recerca empírica. Consideren que aquesta formació investigadora ha millorat substancialment i valoren aquesta matèria com una experiència de gran interès personal, acadèmic i professional.

Voldria finalitzar compartint l'ànim expressat per Ortega, Caride i Úcar (2013, p. 12) quan afirmen (referint-se a l'educació social) que “l'expansió de la formació i la professionalització en el nostre país s'ha anat consolidant tant a través de la concessió de diplomes i títols, com de la catalogació i contractació d'acord amb llocs de treball específics”, però també centrant l'atenció en la importància i la necessitat de continuar fent estudis sobre els processos professionalitzadors. Continua sent ineludible dirigir els esforços investigadors, dels acadèmics, escoltant els professionals, en pro d'una major comprensió de la professió d'educació social, de les variables que la identifiquen, de les dinàmiques del mercat laboral, de les condicions i les necessitats formatives perquè reverteixin de nou en l'acadèmia, buscant, en definitiva, la millora de la pràctica socioeducativa.

María D. Dapía Conde
 Professora del Grau d'Educació Social
 Facultat de Ciències de l'Educació
 Campus de Ourense
 Universitat de Vigo
 ddapia@uvigo.es

Bibliografia

Amador Muñoz, Luis V.; Esteban Ibáñez, Macarena; Cárdenas Rodríguez, M^a del Rocío y Terrón Caro, Mª Teresa (2014). “Ámbitos de profesionalización del educador/a social: perspectivas y complejidad”. *Revista de Humanidades*, 21, <http://www.revistadehumanidades.com/articulos/47-ambitos-deprofesionalizacion-del-educador-a-social-perspectivas-y-complejidad>

Continua sent ineludible dirigir els esforços investigadors, dels acadèmics, escoltant els professionals, en pro d'una major comprensió de la professió d'educació social

ANECA (2005). *Libro Blanco del Título de Grado en Pedagogía y Educación Social I*. Madrid: Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación.

Arandia, M. et. al. (2012). “Formación y desarrollo profesional de los educadores y educadoras sociales en el ámbito de la infancia protegida: contexto y perspectivas en la comunidad autónoma vasca”. *Revista de Educación*, 359, 505-529.

ASEDES (2007). *Catálogo de Funciones y Competencias del educador y la educadora social*. Barcelona: GrafoX. <http://www.eduso.net/archivo/dow.php?id=143>.

Chamseddine, M. (2013). “Aproximación histórica a una de las profesiones sociales: la educación social”. *Revista de Educación Social*, 17, http://www.eduso.net/res/pdf/17/aprox_res_%2017.pdf

Dapía, M. D; Fernández, M. R. (2012). “La formación en la investigación de los/as graduados en educación social en las universidades gallegas”. En S. Morales; J. Lirio; R. Mari. *La Pedagogía Social en la Universidad*. Investigación, formación y compromiso social (339-352). València: Nau Llibres.

Faculta de de Ciencias de la Educación. Guía Didáctica Trabajo Fin De Grao (TFG) Orientacions, Procedemento e Anexos. http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/files/Documentos/Estudos/tfg/GuiaDidactica_TFG_actualizada.pdf

Forés, A.; Novella, A. (coord.). (2013). *7 retos para la educación social. Reinventarse como profesional de lo social, nuevos desafíos para la empleabilidad*. Barcelona: Gedisa.

González, T.; Cano, A. (2010). *Introducción al análisis de datos en investigación cualitativa: tipos de análisis y proceso de codificación (II)*. Nure Investigación, 45. http://www.nureinvestigacion.es/FICHEROS_ADMINISTRADOR/F_METODOLOGICA/analisisdatoscodif45.pdf

Herrera, J. (2008). *Investigación cualitativa*. <https://juanherrera.files.wordpress.com/2008/05/investigacion-cualitativa.pdf>

Julià, A. (2011). “El educador social: una figura profesional surgida de diversas prácticas e identidades profesionales”. *RES. Revista de Educación Social*, 12 http://www.eduso.net/res/pdf/12/tj_murcia%20res_12.pdf

Martínez, M. (2006). “La investigación cualitativa (síntesis conceptual)”. *Revista de investigación en educación*, 9 (1), 123-146.

Meneses Monroy, A.; Pacheco del Cerro, E.; Diz Gómez, J.; Blanco Rodríguez, J. M. (2012). “Análisis de los Trabajos Fin de Grado en Enfermería”. *Metas de Enfermería*, 15 (8), p. 72-76.

Ortega, J.; Caride, J. A.; Úcar, X. (2013). “La Pedagogía Social en la formación-profesionalización de los educadores sociales, o de cuando el pasado construye futuros”. *RES Revista de Educación Social*, 17, http://www.eduso.net/res/pdf/17/ps_res_17.pdf

Pérez Serrano, G. (1997). “Investigación en educación social: metodologías”. En: Petrus, A. (coord.). *Pedagogía Social* (p. 372-401). Barcelona: Ariel

Real Decreto 1420/1991, de 30 de agosto, por el que se establece el título universitario oficial de Diplomado en Educación Social y las directrices generales propias de los planes de estudios conducentes a la obtención de aquél (B.O.E., núm. 243, de 10 de octubre de 1991).

Real Decreto 1393/2007, de 29 de octubre, por el que se establece la ordenación de las enseñanzas universitarias oficiales (B.O.E., núm. 260, de 30 de octubre de 2007).

Real Decreto 55/2005, de 21 de enero, por el que se establece la estructura de las enseñanzas universitarias y se regulan los estudios universitarios oficiales de Grado (B.O.E., núm. 21, de 25 de enero de 2005).

Reichert, S.; Tauch, Ch. (2005). *Tendencias IV. Universidades europeas. Puesta en práctica de Bolonia*. Brusel·les: European University Association.

Rekalde Rodríguez, I. (2011). “¿Cómo afrontar el trabajo fin de grado? Un problema o una oportunidad para culminar con el desarrollo de las competencias”. *Revista Complutense de Educación*, 22 (2), 179-193.

Resolución de 7 de noviembre de 1994, de la Universidad de Vigo, por la que se ordena la publicación de los planes de estudios conducentes a la obtención de los títulos de Licenciado en Psicopedagogía, Diplomado en Trabajo Social y Diplomado en Educación Social de la Facultad de Humanidades de Orense y Licenciado en Publicidad y Relaciones Públicas de la Facultad de Ciencias Sociales de Pontevedra (B.O.E., núm. 280, de 23 de noviembre de 1994).

Resolución de 15 de octubre de 2010, de la Universidad de Vigo, por la que se publica el plan de estudios de Graduado en Educación Social (B.O.E., núm. 264, de 1 de noviembre de 2010).

Románs, M.; Petrus, A.; Trilla, J. (2000). *De profesión: educador(a) social*. Barcelona: Paidós.

Sáez, J. (2007). *Pedagogía Social y Educación Social. Historia, profesión y competencias*. Madrid: Pearson.

Sáez, J.; Campillo, M. (2013). “La pedagogía social como comunidad disciplinar: entre la profesionalización y desprofesionalización del campo”. *Educatio Siglo XXI*, 31(2), 73-96.

Sáez J.; García, J. (2006). *Pedagogía Social. Pensar la Educación Social como profesión*. Madrid: Alianza Editorial.

Sánchez, J. F. (2012). “La realidad sobre la educación social: la participación como proceso de profesionalización”. *Apostó. Revista de Ciencias Sociales*, 52 <http://www.apostadigital.com/revistav3/hemeroteca/jfscanovas.pdf>

Úcar, X. (1999). “La profesión del Educador Social: reflexiones sobre la dimensión práctica de la formación”. En: R. Calvo; F. Esteban (coord.). *El practicum en la formación de educadores sociales* (p. 299-310). Universitat de Burgos.

Universidad de Vigo (2015). *Reglamento para a realización do traballo de fin de grao*

https://www.uvigo.gal/opencms/export/sites/uvigo/uvigo_gl/DOCUMENTOS/alumnado/TFGNovo_Def_Uvigo.pdf

